

B.A. Part-III (Semester-VI) Examination
(Compulsory Language)
SANSKRIT

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 80]

Note :—(1) All questions are compulsory.

(2) Write answers in your own medium.

सूचना :—(1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहे.

(2) उत्तर स्वीकृत माध्यमात लिहा.

सूचना :—(1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(2) उत्तर स्वीकृत माध्यम में लिखिए।

1. (अ) Translate any **TWO** of the following :—

खालीलपैकी कोणत्याही दोन गद्यांशाचा अनुवाद करा :—

निम्नलिखित में से किन्हीं दो गद्यांशों का अनुवाद कीजिए :—

(1) विभीषणः – प्रसीदतु देवः ।

रामः – नार्हिति भवानतः परं पीडियितुम् ।
 (प्रविश्य)

लक्ष्मणः – जयत्वार्यः । आर्यस्याभिप्रायंश्रुत्वैवग्नि –

– प्रवेशाय प्रसादं प्रतिपालयत्यार्य ।

रामः – लक्ष्मण! अस्याः पतिव्रतायाच्छन्दमनुतिष्ठ ।

लक्ष्मणः – यदाज्ञापयत्यार्यः । (परिक्रम्य) भोः कष्टम् ।

(2) लक्ष्मणः – अये अयमार्या पुरस्कृत्येव एवाभिवर्तते भगवान विभावसुः ।

रामः – अये अयं भगवान् हुताशनः उपसर्पिमस्तावत् ।
 (सवे उपसर्पन्ति)
 (ततः प्रविशत्यग्निः सीतां गृहीतत्वा ।)

अग्निः – भगवान् नारायणः । जयतु देवः ।

रामः – भगवन् । नमस्ते ।

(3) उपग्रह प्रक्षेपण मालेदार्नीं प्रारब्धा । पृथिवी, आकाशः त्रिशूलः नाग इत्यानेकानामुग्रहानां प्रक्षेपणं सफलतयाभवत् । तेषु 'अग्निं' यानस्य प्रक्षेपणं सर्वोच्चस्थाने वरते । 1998 तमे वर्षे भारतेन अषुकार्यक्रमे महदयशः प्राप्तम् । अत्रापि प्रमुख सूर्यधाररूपेण जे कलाम महोदय एवासीत् ।

(4) एतत्स्य देशकार्यम् । स्वसंशोधनेन समाजकार्यमपि साधितमनेन महाभागेन । क्षेपणस्त्रत्नज्ञाने प्रयुक्तसाधनैरपड्गनां लोहभारः न्यूनीकृतः । छात्रैः सह संभाषणेन सुसंवादेन एषा राष्ट्रनिष्ठा विज्ञाननिष्ठा च तेन छात्रेषु निर्मिता । 'अग्निपंख' Wings of fire इति तस्य आत्मचरित्रं सर्वेषां कृते बोधप्रदम् । 10

(ब) Write the condition of सीता based on lesson.

सीतेची अवस्था पाठाच्या आधारे लिहा.

सीता की अवस्था पाठ के आधार से लिखिए ।

OR/किंवा/अथवा

Write the satellite launch work of डॉ. अब्दुल कलाम.

डॉ. अब्दुल कलाम यांचे उपग्रह प्रक्षेपण कार्य लिहा.

डॉ. अब्दुल कलाम के उपग्रह प्रक्षेपण कार्य का विवेचन कीजिए ।

6

2. (अ) Translate any **TWO** of the following :—

खालीलपैकी कोणत्याही दोन गद्यांशाचा अनुवाद करा :—

निम्नलिखित में से किंहीं दो गद्यांशों का अनुवाद कीजिए :—

(1) स्वयमागच्छन्तीनां वा सूत्रशालां प्रत्युषसि भाण्डवेतनविनिमयं कारयेत् । सूत्रपरीक्षार्थमात्र प्रदिपः ।

स्त्रिया मुखसन्दर्शनेऽन्यकार्यसम्भाषायां वा पूर्वः साहसदण्डः । वेतनकालातिपातने मध्यमः, अकृतकर्म-वेतनप्रदाने च ।

गृहीत्वा वेतनं कर्मकुर्वत्या: अड्गुष्ठसन्दंशनं दापयेत् ।

(2) यथश्रप्रतुर्वशेन वा बीजवापाः ।

वातातिरिक्तमर्धसीतिकाः कुर्याः । स्ववीर्येपजीविनो वा चतुर्थपञ्चभागिकाः । यथेष्टमनवसितभागं दद्युरन्यत्र कृच्छ्रेभ्यः ।

स्वसेतुभ्यो हस्तप्रावर्तितमुदकभागं पंचमं दद्युः । स्कन्दप्रावर्तिमं चतुर्थम् । स्त्रोतोयन्त्रप्रावर्तिमं च तृतीयम् ।

(3) काशांशुका विकचपद्यमनोज्ञवक्त्रा सोन्मादहंसस्वरनूपूरनादरम्या आपकवशालिरुचिरा तनुगात्रयष्टिः रूपरम्या शरत् नववधूः इव प्राप्ता । काशैः मही, शिशिरदीधितिना रजन्यः, हसैः, सरितां जलानि, कुमुदैः सरांसि, कुसुमभारनेतेः सप्तच्छदैः, वनान्ताः मालतीभिः उपवनानि च शुक्लीकृतानि ।

(4) अद्य बलभिदः धनुः जलदोदरेषु नष्टम्, वियत्पताका सौदामिनी न स्फुरति, बलाकाः पक्षवचनैः न भः न धुन्वन्ति, मयुराः उन्नतमुखाः गगन न पश्यन्ति । विगतमेव चन्द्रतारावकीर्ण व्योम स्फुट कुमदचितानां राजहंसस्थितानाम् मरकतयणिभासा वारिणा भूषितानाम् तोयाशयानां अतिशयरूपां श्रियं वहति ।

10

(ब) Write the work of सीताध्यक्षः

सीताध्यक्षाचे कार्य वर्णन करा.

सीताध्यक्ष का कार्य वर्णन कीजिए ।

OR/किंवा/अथवा

Describe the ग्रीष्मऋतुवर्णन.

ग्रीष्मऋतुचे वर्णन करा.

ग्रीष्मऋतु का वर्णन कीजिए ।

6

3. (अ) Translate any **TWO** :—

कोणत्याही दोन चा अनुवाद करा :—

किसी दो का अनुवाद कीजिए :—

(1) आदाय वारि: परितः सरितां मुख्येभ्यः

किं तावदर्जितमनेन दुष्टिन ।

क्षारीकृतं च वडवादहने हुतं च ।

पातालकुक्षिकुहरे विनिवेशितं च ॥

(2) रात्रिगमिष्यति भविष्यति सुप्रभातं

भास्वानुदेष्यति हसिष्यति पङ्कजश्रीः ।

इत्थं विविन्तयति कोशगने द्विरेफे

हा हन्त हन्त नलिनी गज उज्जहारं ॥

(3) चित्ते भ्रान्तिजर्यिते मद्यपानाद्

भ्रान्ते चित्ते पापचर्यामुपैति ।

पापं कृत्वा दुर्गतिंयान्तिमूढा

स्तस्मान्मद्यं नैव पेयं न पेयम् ॥

(4) चिन्तासमा नास्ति शरीरवेदना

चिन्तासमा नास्ति शरीरशोषणा ।

विद्यासमा नास्ति शरीरभूषणा

तृत्यां समा नास्ति शरीरपोषणा ॥

10

(ब) Explain that the 'शरीरमेवायतनं सुखस्य'.

'शरीरमेवायतनं सुखस्य' स्पष्ट करा.

'शरीरमेवायतनं सुखस्य' स्पष्ट कीजिए।

OR/किंवा/अथवा

Explain the अन्योक्ती of चंदन and चातक.

चंदन व चातकाची अन्योक्ति स्पष्ट करा.

चंदन व चातक की अन्योक्ति स्पष्ट कीजिए।

6

4. (अ) Translate any **TWO** of the following :—

कोणत्याही दोन चा अनुवाद करा :—

निम्नलिखित में से किसी दो का अनुवाद कीजिए :—

(1) शून्यं वासगृहं विलोक्य शयनादुत्थाय किञ्चित्

निद्राव्याजमुपागतस्य सुचिरं निर्वण्य पत्युर्मुखम् ।

विस्त्रब्धं परिचुम्ष्य जातपुलकामालोक्य गण्डस्थलीं

लज्जानम्रभुरवीं प्रियेण हसता बाला चिरं चुम्बिता ॥

- (2) ग्रीवाभड्गभिराम महुरनुपतति स्यन्दने बद्धदृष्टिः
पश्चार्धेन प्रविष्टः शरपतनभयाद्भूयसा पूर्वकायम् ।
दर्भैरर्धावलीदैः श्रमविवृतमुखभ्रंशिभिः कीर्णवत्मर्मा
पश्यादग्रप्लुतत्वाद्वियति बहुतरं स्तोकमूर्व्या प्रयाति ॥
- (3) ततस्तथा समं तत्र निर्भयः श्वशुरे गृहे ।
प्रविष्टः श्वशुराभ्यां स हर्षददृष्टवाभ्यनन्दयत् ॥
दिष्ट्या जीवन्नयं मुक्तश्चौरेरिति महेत्सवः ।
तेन तच्छश्वशुरेणाथ चक्रे मिलितबन्धुना ॥
- (4) ततः स धनदन्तोऽत्र भुग्जानः श्वशुरश्रीयम् ।
रत्नावल्या तया साकमसीत्पत्या यथासुखम् ॥
एकदा तत्र रात्रौ स नृशंसश्चकार यत् ।
कथोपरोद्यतः शान्तमवाच्यमपि कथ्यते ॥

10

(ब) Briefly describe 'नवरसा'.

नवरसाचे संक्षिप्त वर्णन करा.

'नवरस' का संक्षिप्त वर्णन कीजिए।

OR/किंवा/अथवा

Human nature does not change write based on the स्वभावे नहिपरिवर्तनियः ।

मनुष्याचा स्वभाव बदलत नाही पाठाच्या आधारे लिहा.

मनुष्य का स्वभाव बदलता नहि पाठ के आधार से लिखिए।

6

5. Solve any **16** from following :—

कोणत्याही **16** वस्तुनिष्ठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा :—

निम्नलिखित में से किंहीं **16** प्रश्नों के उत्तर लिखिए :—

(1) नाट्यशास्त्रस्य प्रणेता कः ?

(अ) अभिनवगुप्तः

(ब) भरतमूर्तीः

(क) धनंजय

(ड) उद्भट

(2) धनंजय रचित ग्रंथ कः ?

(अ) नटसूत्र

(ब) संगीतरत्नाकर

(क) नाट्यदर्शण

(ड) दशरूपकम्

(3) नाट्यशास्त्रे कति प्राकृतभाषा वर्णिता ?

(अ) 7

(ब) 8

(क) 5

(ड) 4

- (4) उत्तररामचरितस्य प्रधानरसः कः ?
 (अ) वीर (ब) करुण
 (क) शृंगार (ड) हास्य
- (5) मुद्राराक्षसस्य नायकः कः ?
 (अ) चाणक्यः (ब) राक्षस
 (क) चित्रगुप्त (ड) चन्द्रगुप्त
- (6) रूपकृष्णया मालतीमाधवम् कीदृशी नाट्यकृती ?
 (अ) नाटक (ब) प्रकरण
 (क) विदीनाटक (ड) इहामृग
- (7) रत्नावली वासवदत्तायाः का ?
 (अ) भगिनी (ब) श्वशु
 (क) सखी (ड) भ्रातृजाया
- (8) नागानन्द नाटकस्य नायिका का ?
 (अ) मालती (ब) उर्वशी
 (क) मलयवती (ड) रत्नावली
- (9) कर्पूरमञ्जिरी नाटकस्य रचयिता कः ?
 (अ) चन्द्रपाल (ब) अश्वघोष
 (क) कृष्णमिश्र (ड) राजशेखरः
- (10) शारिपुत्र प्रकरण नाटकस्य रचयिता ?
 (अ) अश्वघोषः (ब) भासः
 (क) भट्टी (ड) माधवः
- (11) काव्यारभे आशीर्वचनार्थे ईशस्तवनार्थेकृणा प्रार्थना नाम किम् ?
 (अ) पूर्वरङ्ग (ब) नांदी
 (क) अवस्था (ड) प्रकृती
- (12) भास नाट्यचक्रे कति नाटकाणि सन्ति ?
 (अ) 10 (ब) 12
 (क) 13 (ड) 14
- (13) उदयनकथा कुतः स्वीकृता ?
 (अ) रामायण (ब) महाभारत
 (क) काल्पनिक (ड) बृहत्कथा
- (14) प्रतिमा नाटकस्य नायकः कः ?
 (अ) भरत (ब) शत्रुघ्न
 (क) लक्ष्मण (ड) श्रीराम

(15) घटोत्कचस्य माता का ?

- (अ) गौतमी
(क) उतूपा

- (ब) हिंडिंबा
(ड) कुरुंगी

(16) विक्रमोर्वशीयम् नाटकस्य नायकः कः ?

- (अ) अग्निमित्रः
(क) पुरुरवः

- (ब) उदयनः
(ड) दुष्पन्तः

(17) दुष्पन्त्यस्य राजधानी काः ?

- (अ) विदिशा
(क) श्रृंगारपूर

- (ब) विदर्भ
(ड) हस्तिनापूर

(18) उर्वशी का अस्ति ?

- (अ) राणी
(क) अस्त्रा

- (ब) दासी
(ड) देवी

(19) मृच्छकटिकम् नाटकस्य नायकः कः ?

- (अ) शकारः
(क) पुरुरवाः

- (ब) चारुदत्तः
(ड) अग्निमित्रः

(20) वेणीसंहारस्य प्रधानरसः कः ?

- (अ) वीर
(क) हास्य

- (ब) श्रृंगार
(ड) बिभत्स

$16 \times 1 = 16$